

H. I. BIES BRYGGERI I HOBRO – VELBEVARET INDUSTRIHISTORIE

Af Søren Bragh Frederiksen, By og Land Mariagerfjord

H. I. Bies Bryggeri, der blev anlagt som et hvidtølsbryggeri i 1841, er et af de ældste industribryggerier i Danmark, og i de næsten 140 år, det eksisterede som bryggeri frem til 1980, var det i slægten Bies eje. Gennem de mange år søgte man til stadighed at tilpasse produktionen til skiftende tiders behov, herunder især at sørge for, at de fysiske rammer for bryggerivirksomheden blev ændret i takt hermed.

På trods af mange om- og tilbygninger gennem tiden rummer hele bygningsanlægget, lige fra forhuset med privatboligen ved Adelgade og alle produktionsbygningerne i gården og ned til ishuse i haven, dog stadig mange gamle træk fra sidste halvdel af 1800-tallet og frem til omkring 1920. Dette miljø kan alle i dag glæde sig over, men det har bestemt ikke været uden problemer, at det unikke miljø blev sikret for fremtiden.

Hobros oprindelse

Første gang, Hobro er nævnt i historien, er i et dokument fra 1421. Måske er byen dog opstået allerede i tiden, efter at vikingeborgen Fyrkat gik til grunde omkring år 1.000. Fhv. rigsantikvar Olaf Olsen, som i 50'erne udgravede Fyrkatborgen, mener, at Hobro er grundlagt senest o. år 1000 ligesom de andre østjyske fjordbyer: Randers, Horsens, Vejle, Kolding, Haderslev og Åbenrå.

I den forbindelse har Olaf Olsen peget på fundet af en seglstampe, som blev gjort af en sulten Hobroborg i vinteren 1927 ved ålestangning i Hobro Vesterfjord. Seglstampen viste sig at være "Hobro Sankt Knudsgildes segl", som stammer fra 1200-årene, hvad der viser, at Hobro på dette tidspunkt har vokset sig så tilpas stor.

Industrialiseringen

I årene 1840-55, hvor byens indbyggerantal fordobledes fra 770 til 1.538 borgere, skete der en betydelig vækst i industrien. Om årsagen hertil skrev Hobro Avis i 1855: "Byen er i Opkomst og flere Familier flytter til Byen og finder Beskæftigelse ved en større Handelsvirksomhed end tidligere, hvilket bl.a. skyldes, at Hobro pr. 1. Januar 1840 fik eget Toldkammer." (Den gamle toldbygning, som er bevaringsværdig, ligger stadig på Sdr. Kajgade). Avisen fremhævede samtidigt: "Hobro er af samtlige Landets 68 Købstæder den Købstad, som har væ-

ret i stærkest Fremgang i Aarene 1845-1855." I disse år fik byen faktisk en lang række industrielle anlæg: 1 bryggeri, 1 maskinværksted, 1 kalkværk, 1 handske-skinsfabrik, 1 savværk, 1 jernstøberi, 1 tobaksfabrik, 1 dampbageri, 2 teglværker og 3 brændevinsbrændrier. Af de nævnte blev bryggeriet med tiden den største virksomhed i Hobro.

Bierne stifter et hvidtølsbryggeri i 1841

Fra Udbyneder Præstegård, der ligger øst for Mariager, kom i begyndelsen af 1830'erne de to præstesønner Frederik og Anthon Bie til Hobro. De købte i 1841 ejendommen Adelgade 26 og begyndte at brygge hvidtøl i de eksisterende bygninger, hvilket vil sige et 13 fags forhus og et 7 fags tværhus, begge af bindingsværk. Beliggenheden i den nordlige del af Adelgade var gunstig af flere grunde, idet der var let adgang til godt vand og gode udvidelsesmuligheder ned mod Vestre Fjord.

Brødrene solgte i 1846 det kun fem år gamle hvidtølsbryggeri til lillebroderen Hans Jacob. Han var kun 25 år, men en mand, der vidste, hvad han ville. Efter Treårskrigen tog den unge brygger Bie for alvor fat, idet det gamle tværhus blev revet ned, og nye produktionsbygninger opførtes i gården i 1851. Først opførtes en to-etages, grundmuret bygning, der rummede maltgøring og bryghus med tilhørende svalehus. Bygningen rummede tillige hestestald og karlekammer.

I bryggergårdens nordlige side byggedes endvidere i 1851 en pakhusbygning, først med én etage til pakhus, kostald og lade, og senere byggedes der hele

Bies Bryggeri udgøres af et for en dansk provinskøbstad sjældent velbevaret kompleks af ejerbolig med tilhørende produktionsbygninger omkring to gårdsrum samt have (denne dog forvansket) med lysthus. Her ses det senklassicistiske forhus med bolig på 1. sal, afbildet både fra gadesiden og fra den øverste gård, her med kun meget lidt ældre magasinbygninger; pakhuset med de åbne lemme ligger vis-a-vis forhuset – alt sammen opført i 1850'erne. Nederst t.v. ses parti af den nedre gård med i venstre side gulstensbygninger fra 1880- og 1890'erne, beregnet til lager og gærkældre og i baggrunden bryggeriets høje skorsten. Fotos: Walter Johannesen, Hobro, 23. februar 2013.

to etager mere på til brug som korn- og maltlofter. Det gik åbenbart forrygende godt, for nye udvidelser fulgte i 1857, hvor han byggede en etage mere på maltgøreri-bygningen plus en magasin-etage som kornloft.

Vi er nu kommet til 1858, hvor Hans Jacob Bie langt om længe fik sig en kæreste fra Randers, Petrea Trane, men så var det gamle forhus heller ikke godt nok længere. Nyt skulle der til.

Arkitekten Vilh. Dahlerups første arbejde?

Planerne er formentlig kommet hans forældres gode venner i præstegården i Norup for øre, og da præsten her, Michael Henrik Dahlerup, havde en søn Jens Vilhelm på 22 år og under uddannelse til arkitekt på Kunstakademiet i København, var det måske nærliggende at bede ham lave en tegning til det ny forhus? Sådan gik det for sig – så vidt det kan sluttes. Det belæg, der findes for tilskrivelsen af forhuset til J. V. Dahlerup (1836-1907), er nogle erindringer, som en efterkommer, frk. Nicoline Bie, nedskrev i 1952, hvori hun hævder, at "forhuset er tegnet af professor Dahlerup i København". (Vilh. Dahlerup er vel mest kendt for Glyptoteket og Statens Museum for Kunst, red.).

Efter nedrivningen i foråret 1859 af det gamle forhus gik man i gang med at opføre "et stort og solidt, to-etagers grundmuret Hus", der blev takseret som værende i "complet Stand" primo december 1859. Umiddelbart efter flyttede det nygifte bryggerpar ind i en stor og flot udstyret patricierlejlighed på 1. salen.

Huset havde ikke færre end 4 skorstene og 11 kakkellovne (fra Hobro Jernstøberi), men brygger Bie hørte også til byens mest velhavende borgere. I stueetagen i forhuset blev der indrettet en købmandsbutik, hvorfra man udover kolonialvarer solgte egne produkter såsom hvidtøl, mælk og smør m.m.

Nye ølsorter og ishuset ved Vestre Fjord

Allerede i 1876 havde man indledt forsøg med brygning af bayersk øl for at starte produktion deraf. Den 27. februar 1879 kunne man i Hobro Avis læse en annonce, hvori brygger Bie bekendtgør: "Efter at jeg har bygget et Hus til Opbevaring af et stort Kvantum Is, tillader jeg mig at anbefale Bayersk Øl fra mit Bryggeri." Da efterspørgslen på bayersk øl steg voldsomt, måtte Bie i 1883 bygge nye gær- og lagerkælder til en hvidtølsgærkælder fra 1867. I 1893 føjedes endnu en lager- og gærkælder til disse bygninger.

Også pilsnerøllet kom i denne periode til Hobro. H. J. Bie havde nemlig et nært venskab med brygger J. C. Jacobsen på Carlsberg, og omkring 1884-1885 var Bie i stand til også at lave pilsnerøl.

Indtil 1898 foregik driften på bryggeriet med he-

ste- og håndkraft. Men samme år fik bryggeriet installeret to dampmaskiner fra Frichs i Aarhus. Omkring 1895 fik man bygget et laboratorium over den gamle ølkælder, og i 1901 byggedes en særlig bygning med skyllemaskiner og aftapperi (flasker afløste definitivt ankre som emballage).

I 1934 udspillede ishuset sin rolle, idet kølefa. Thomas Sabroe i Aarhus var begyndt at fremstille frysemaskiner. Derved sikrede bryggeriet sig, at man fremover havde en sikker og stabil forsyning af is til afkøling. Hidtil havde man bjerget is hver vinter fra Vestre Fjord.

Generationsskifter

H. J. Bie døde i 1904, 83 år gammel. Den ældste søn, brygmester, cand. polyt. Jacob Anker Bie, overtog bryggeriet, mens sønnen Ove Bie tog sig af købmandsforretningen. I 1913 købte J. Anker Bie Hobro Mineralvandsfabrik, der lå i Skibsgade, og opførte i den forbindelse en bygning til mineral- og sodavandsproduktion ved siden af tapperibygningen. J. Anker Bie drev bryggeriet indtil sin død i 1936, hvorefter svigersønnen Arnold Svendsen forestod bryggeridriften. Samme år nedlagdes købmandsforretningen. Bryggeriet eksisterede frem til sidst i 1980, men da var bygningernes fremtid allerede kommet på dagsordenen i forskelligt bevaringsregi, både lokalt og nationalt.

Det langtrukne slag om Bies Bryggeri

I oktober 1973 fandt der et større møde sted på Fyrkat Møllegaard i forbindelse med planlægningen af den institution, der et par år senere kom til at hedde "Sydhimmerlands Museum". Jeg var på den tid formand for Hobro Museumsforening og dermed også formand for det bestyrelsesdrevne Hobro Museum, som i 1968 var blevet rammen om fundene fra 50'er-udgravningerne på Fyrkat.

I mødet deltog endvidere min rigtig gode ven, af-

Bies Bryggeri byder på fine interiører i både den gamle beboelse og i produktionsdelen. Her vises således den ene af de to bevarede brygkedler, der fremstår med forkobret overflade, og i lejligheden, hvis planløsning er ganske intakt, er de oprindelige døre bevaret med fordakning i dekoreret stuk, men den moderne møblering er et resultat af ganske nye ønsker om at vise produkter frem, som er skabt af møbelarkitekten Rud Thygesen, som tilbragte sine ungdomsår i Hobro. Nederst t.h. bemalet frise i bryggerens dagligstue, der vidner om, at han også havde smag for andet end lige øl! Af oprindeligt, nagelfast inventar findes der på stedet endnu nogle få af de oprindeligt i alt 11 kakkellovne fra Hobro Jernstøberi såsom denne, der er at finde på det gamle pigekammer på loftsetagen. Fotos: Helge Torm, 7. februar 2013.

døde rigsantikvar P. V. Glob. Han havde i 30'erne som ung arkæolog gravet på Lokes hede ikke langt fra Fyrkat. Efter mødet kom Glob og jeg i snak om Bies Bryggeri. Glob kunne nemlig huske de mange Bie-pilsnere, han nød sammen med de øvrige arkæologer og arbejdsfolk, der var med på Lokes hede.

Jeg fortalte så Glob, at ejerne af bryggeriet var oppe i årene og barnløse, og at det ikke så ud til, at der var nogen til at føre bryggeriet videre. På et tidspunkt i samtalen stillede jeg Glob det spørgsmål, om bryggeriet kunne fredes. Glob, som jo var kendt for at træffe hurtige beslutninger, svarede: "Lad os tage ind og se på bryggeriet".

Kort efter stod Glob og jeg på gaden foran forhuset. Jeg fortalte i grove træk Glob om stedets historie. På et tidspunkt i samtalen lagde Glob en hånd på min skulder og sagde til mig: "Søren, send et par sider ind til 'Det Særlige Bygningssyn' og foreslå en fredning af H. J. Bies bryggeri i Hobro. I øjeblikket kikker vi i Bygningssynet meget på fredningsværdige industri anlæg. Den sag skal jeg nok tage mig af". Som rigsantikvar var Glob "født" medlem af Synet.

Jeg fik derefter min bestyrelses accept på, at museumsforeningen selvfølgelig skulle gøre, som Glob havde sagt til mig. Brevet blev sendt af sted, og nogen tid efter, hvor sagen havde været drøftet i Bygningssynet,

fik jeg en henvendelse fra Allan Tønnesen, der dengang var ansat i Fredningsstyrelsen.

Allan kom til Hobro, og sammen med mig besøgte vi bryggerparret, som imidlertid ikke var positivt indstillet overfor tanken om en fredning, idet de forventede, at en ung brygger ville komme og føre bryggeriet videre, hvorfor en fredning nok ville vanskeliggøre fremtidige moderniseringer af bryggeriet.

Fredningssagen gik herefter i dvale. 1979 døde brygger Svendsen, og enken (Ingrid, f. Bie) var da ene-ejer af bryggeriet, indtil hun solgte hele komplekset til Hobro Kommune til overtagelse den 1. juli 1980 på det vilkår, at hun måtte blive i lejligheden, så længe hun ønskede det.

Umiddelbart efter salget til kommunen, hvor jeg fortsat var museumsformand, underrettede jeg Fredningsstyrelsen om, at kommunen havde overtaget ejendommen. Deres svar på dette blev, at man straks orienterede kommunen om, at der hvilede en fredningssag på bryggeriet. Nu var Fanden løs i Laksegade – denne information kom fuldstændigt bag på byrådet.

Sagen gik sin gang de følgende hen ved fire år. Endelig, den 15. maj 1984, mener jeg, datoen er, skete der det, at nu afdøde kontorchef Sys Hartmann (en hamrende dygtig dame) personligt deltog i et lukket byrådsmøde i Hobro. Hun fortalte mig bagefter, at det havde været som at "kæmpe mod en flok besættelse"; den eneste bygning, der ikke skulle rives ned efter byrådets mening, var forhuset. Alle økonomibygninger, herunder også ishuse, skulle fjernes, og i stedet skulle der bygges ældreboliger på grunden!

Gud ske tak og lov: Sys Hartmann vandt slaget om Bies Bryggeri, så alle bryggeriets bygninger, de pikstensbelagte gårde samt prydhaven blev fredet. Fredningen blev tinglyst den 29. november 1986. Jeg sender tit en venlig tanke til P. V. Glob, Allan Tønnesen og ikke mindst til Sys Hartmann.

Mindestuer i lejligheden?

Ingrid Svendsen døde i påsken 1988. Desværre blev hovedparten af bohavet i boet efter hende solgt på auktion. Forinden blev der heldigvis taget en række fotos af møblementet, således at man fik et godt grundlag, hvis der skulle indkøbes lignende møbler til en mindelejlighed, hvad jeg og andre lokalhistorikere i Hobro har slået til lyd for overfor borgmesteren m.fl.

I dag er der dog – noget malplaceret – indrettet en udstilling af nogle moderne arkitektmøbler fra 1970- og 80'erne, og på de mange etagekvadratmestre i produktionsbygningerne er der bl.a. kunstudstillinger og restaurant, hvor man kan forfriske sig med en øl, der atter bærer Bies navn, lavet på det i 2010 som microbryggeri i den gamle kostald genoplivede Bies Bryghus.

Marsk og Vadehav

Oplev "Sort Sol" · gigantiske gåsetræk · Vestkystens kulturhistorie · Ribe · Tønder · Seebüll
fra smukt møbleret gård nær Ballum
Fri havudsigt mod Rømø og Sild
Se Torben Lindegaards beskrivelse:
www.bygningskultur.dk

Udlejning: weekend · halve og hele uger
9 personer · 4 soveværelser · 3 stuer · 2 badeværelser
stort spisekøkken.

Bjørn Wandall · PakhusetKrik

Krikvej 58 · 7770 Vestervig Thy
Tlf. 97 94 21 00 · pakhusetkrik@mail.dk

